

sorozat újra azt a gondolatot ébreszti fel, amit először 1900-ban (M. P. 457. l.) fejeztünk ki, hogy meg kellene iratni E. két miniszterségének a történetét, a hivatalos adatok alapján. Maga panaszkodott sokszor, hogy határozott tervek és elvek szerint dolgoznia nem lehetett (I. Havi Szemle 1879, II.). Ma nagy szükségünk volna küzdelmeinek ismeretére.

Természettudományi Közlöny (1915, 1—2. sz.). *Méhely Lajos* (A háború biológiája) szerint a háború oka: az ember állatiasága, a magaveleszületett s a legjobb nevelés által sem módosítható nyers és örök ösztöneivel. Ez világítja meg kellően a nevelés élettanát. A nevelés nem érintheti az ösztönszerű érzések öröklődő idegpályáit, hanem nemesebb-érzések és új képzetek számára új idegpályákat csiszol ki a nevelt egyénben, lelkét emberiesebb, mert értelmesebb és tudatosabb tartalommal telíti. A nevelés a nyers, állati ösztönöket mintegy elfödi s azok nem gyakorolva mintegy szunnyadó állapotba merülnek; az erkölcsi világ új képzeteit szolgáló, a nevelés által létrehozott új idegpályák pedig uralkodóvá válnak. A faji érzések ösztönszerűek; az ezekkel nem egyező cselekvések értelmi forrásúak. Minden nemzetnek legfőbb feladata: nemzeti öntudatának ébrentartása; legmagasabb célja: nemzeti egységének teljessége. Ezt a magyar nemzet a háború előtt fásult és tehetetlen aléltságában szeme elől tévesztette. Most felébredt s remélhetően gondoskodni fog arról, hogy tagjaiban helyreálljon a test és lélek természetes egyensúlya. Ennek érdekében közoktatásunk mai rendjének meg kell változnia; a ma túltengő elméleti irány megszorításával inkább az élet gyakorlati szükségleteit tartsa szem előtt, nem feledkezve meg az egyes disciplinákban rejlő jellem- és kedélyképző elemek céltudatos kiaknázásáról sem. A hazát szerető, acélos akaratú, önmagát fegyelmezni tudó és testben erős honpolgárokat kell nevelni a mai sápadt, horpadtmellű, megrendült idegzetű és túlfinomult szellemi élete ellenére is a honvédelem szempontjából csekély értékű nemzedék helyébe. — Nagyon kívánatos, hogy a nevelés mai feladatait minden oldalról megvitassuk és a legjobb nézőpontokat megállapítsuk. Ettől várnók a tisztulását olyan aggodalmaknak is, amelyet ez a cikk fejez ki «a szabad népnevelési intézmények» működésével szemben, mert ezek «teljes műveltséget nem adhatnak, ellenben veszedelmes félműveltségnek a terjesztői». Az ebből származó aggodalmak és ellenvetések okát megértjük, igazságát sem tagadjuk, a műveltség azonosságát lehetetlennek, egyformaságát veszedelemnek tartjuk, mindebből azonban nem azt következtetjük, hogy az eddigi népművelés sok, hanem azt, hogy kevés. A nemzeti erőnek nagyon fontos alkotó eleme a közműveltség és éppen mert a szerző szerint is csak nagy nehézségekkel lehet az ember ősi, állati ösztöneit a nevelés útján mintegy elfedni: azért tartjuk szükségesnek a minél mélyebb és rendszeresebb köznevelést.

Theologiai Szaklap (Pozsony, szerk. Szelényi Ödön, 1915, 2. sz.). Kovács S. közli *Mikalik J.* A gömöri ev. esperesség története 1520—1741 c. dolgozatát, amely a közoktatásra nézve kimutatja, hogy «1741-ig minden falu tárt karokkal fogadta a fiatalságot és alkalmat adott a tanulásra; özönlöttek is az iskolába és a tudományos képzettség aránylag általáno-

sabb volt, mint ma. II. Rákóczi F. idejéig az iskola a templom előcsarnoka, a tanító pedig a lelkész szófogadó cselédje volt; a bajon Gömörben az alispán, a világi hatóság segített és erre a profán tudományok kedvelése és művelése hatalmasan megindult». *Szelényi Ö.* adatokat közöl a magyarországi ev. középiskolák tantervének történetéhez (1805—1886). E cikkben a Schedius *Opinio de scholis* és Lovich Ádám *Idea Systematis rei scholasticae* c. véleménye alapján Schedius által 1806-ban szerkesztett és 1810-ben kiadott tantervet ismerteti (*Systema rei scholasticae evangelicorum. aug. conf. in Hungaria*). A két Ratio Ed.-szal való viszonyát is érinti, de másik cikkben fogja kifejteni. — Igen kívánatos, hogy mindenik egyház levéltárából előkerüljenek a nevelésünk multját megvilágító adatok.

KÜLFÖLDI LAPOKBÓL.

Népnevelés nemzeti alapon címen folytatja *Meumann* a nemzeti érzés jelentőségéről írt tanulmányát (*Zschr. f. päd. Psych. u. exp. Päd.*, 1915, 3. f., v. ö. *M. P.* 1915, 299. l.). A háború a nem harcolóknak kötelességévé teszi, hogy már most igyekezzenek intézményeket létesíteni a mai lelki állapotnak az egész nép javára fordítása érdekében. Evégre a népnevelés szükséges: nemesak az ifjúság nevelése az eddigi pedagógia értelmében, hanem az egész népé; rendszeres szervezése és benső egységesítése az eddig szétfolyó és hézagos ily célú törekvéseknek; az ifjúság nevelését tervszerűen rendezett folytatásnak kell kiegészítenie. Cél: a nép szellemi és erkölcsi kultúrájának megeremtése. Aki e munkához fog, annak tudnia kell, hogy a belső széttagolódás veszélyétől csak akkor menekülhet meg a népnevelés, ha olyan eszme vezet, mely iránt az egész nép fogékony. Ebből következik, hogy a népnevelés alapföltétele: a nép nemzeti érzésére, nemzeti tudatosságára való támaszkodás. Ez teszi a népet egységes személyiséggé. A nemzeti érzésnek kell a kiindulásnak és egyesítő alapnak lennie mindenféle népművelő törekvésben. — *Meumann*nak e szinte végrendeletszerű fejtegetéseinek érzik a most felismert igazság iránt való mély lelkesedést; remélhetően sokan indulnak utána ebben a tekintetben is. Annál inkább óhajtjuk ezt, mert a nemzet gondolatát tartjuk az egyesítésre alkalmasnak és hivatottnak nem pusztán a népnevelés szervezésében, hanem az egész, sokfelé ágazó nevelői gondolkodásban. A magyar gondolkodás mindig látta a nemzet fogalmának pedagógiai jelentőségét; elég erre oly különböző pedagógusokat idézni tanúul, mint *Felméri Lajos*, *Kármán Mór*, *Schneller István*.

Küzdelemre való nevelés. Ez a lényege annak a véleménynek, amelyet *Kerschesteiner* mondott a müncheni diákságnak tartott előadásában a háború és a nevelés viszonyáról (l. *Pharus* 1915, 465. l.). Akár békére nevelünk, akár háborúra, a nevelés mindig: küzdelemre való nevelés. Szükséges ezért értékeket ismertetni fel az emberekkel, mert érték-telenért senki sem küzd, viszont a felismert értékeknek mindenki önkéntelenül engedelmeskedik. Ebben van az erkölcsiség. Béke idején olyan